

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

<p>Megjelenik a szorgalmi időben minden hó 15-én és 30-án. Előfizetési ár: Egy évre . . . . . 2 frt Félévre . . . . . 1 frt Egyes szám ára 10 kr.</p>	<p>Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. Komlóssy Ferencz. Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.</p>	<p>Az előfizetések, valamint a lap szellemi részét illető közlemények a „Népnevelő” szerkesztőségére címezve Budapestre (VI. Érsek-utca 2. szám) küldendők.</p>
---	---	---

TARTALOM: Trefort Ágost. Dr. Komlóssy Ferencztől. — Cause céljára. N—6-től. — Az érsekújvári vidéki r. kath. népnevelők egyesületének 1888. évi nagygyűlése. Vágpártitól. — Tárca: Trefort Ágoston miniszteri működése. rs. — Irodalom és művészet. — Vegyes. — Tanügyi tájékoztató. — Szerkesztői telefon. — Hirdetések.

Trefort Ágost.

(Sz. 1817. febr. 7. † 1888. aug. 22.)

Másod ízben történik, hogy a „Népnevelő” első lapját Trefort emlékének szenteljük. Tíz éves miniszteri jubileuma alkalmával tanügyi politikájával foglalkoztunk s mondtunk szigorú, de igazságos kritikát az élő fölött; mert még remélhettük, hogy figyelmeztető szavaink, nézeteink visszhangra fognak találni nála, s hogy szakítani fog azon rendszerrel, melyet megteremtett, melyért oly szívósan küzdött, de melyről maga is kénytelen volt bevallani néhány nappal halála előtt, hogy: vele nincs megelégedve, s élni óhajtott legalább egy évig, hogy 16 évi experimentálás alapján, megállapíthassa a tanügy terén azt, a mit keresett. Midőn ez alkalommal tollat fogunk, hogy a boldogulttal foglalkozunk, lemondunk a szigorról, de igazságosak akarunk lenni az ő cselekedeteinek mérlegelésében.

Fiatallatterő, lázas munkakedv jellemzi az ő egyéniségét. Mindenféle reformok után nyult, de mivel a magyar tanügy erős nemzeti bázison még nem nyugszik s az elvekkal megalkudni nem képes, kísérletezésnél tovább nem tud menni.

Bámulatos lelkiereje és sokoldalúsága azonban nem hagyja pihenni, ő bizik a magyar nemzet ősi erejében, áldozatkészségében; épít, szervez, restaurál, ir, utazik, s csak akkor nyílnak panasza ajkai, midőn látja, hogy a tervét kiviteléhez szükséges pénzösszeget a magyar kormány, illetve a pénzügyminiszter a minimumra redukálni kénytelen.

Ő hajtotta végre Eötvös népoktatási törvényét, be kellett ugyan látnia, hogy az sem volt tökéletes munka, de annyira csüggett rajta, hogy bár folyton kellett foltozgatnia, azt revisio alá venni vonakodott. Ezen körülmény okozott neki keserű napokat, az e téren felmerült hiányok szolgáltatott alkalmat a tanügyi férfainak, hogy Trefort tanügyi politikáját éles bonczkés alá véve, elveit, nézeteit, melyekből engedni nem akart, a leghevesebben támadják.

Bevallása, mely szerint 16 évi fáradozásainak eredményével nincs megelégedve, hogy oktatásügyünk csak a modern keretű igényeket bírja, hogy a tanítói apparatus nem felel meg várakozásainak és a tanítói eredmény nem felel meg a nemzet szükségleteinek, elégtételt szolgáltat nekünk, kik ellenfelei voltunk, akik nem általánosságban támadtuk és ítéltek el tanügyi politikáját, hisz azzal sok tekintetben egyetértettünk, hanem a ferdeségeket, visszasságokat, a meg-megújuló rendeleteket, melyeknek tömkelegében saját közegei sem igazodhattak el és így sok visszaélésre szolgáltatott alkalmat.

A községi és állami iskolák iránti előszere-tete, ezeknek rohamos szervezése és felállításá konfliktusba hozták őt az egyházzal, különösen pedig a kath. papsággal s mi erős felekezeti alapon állva, szigorú lelkiismeretességgel örködtünk az egyház jogai fölött. E nembeli küzdelmünk volt a leghevesebb s ha egyetértésre jutni nem tudtunk, ezt nem annyira a miniszternek, mint azon tanácsosainak tudandó be, a kik a kath. iskolákat mindenkoron a legmostohább elbánásmódban részesítették.

Nem tagadtuk meg elismerésünket — egyes alkotásait illetőleg — az élő minisztertől, nem tagadhatjuk azt meg a megboldogulttól sem!

De ha be kell vallanunk és el kell ismernünk, hogy erős érzeke volt a magyar faj, a magyar állam érdekeinek megóvása és megszilárdítása körül, szíve lelke a magyar hazáért dobogott, élt; gyöngének kell bélyegeznünk annyiban, hogy mint a kath. egyháznak fia, jobb meggyőződését emberi tekinteteknek alárendelve igen sokszor érvényre jutni nem engedte.

És ez utóbbi pontnál is elnézést akarunk tanúsítani botlásaival szemben. Oly kormányelnök és oly parlamenti többség alatt szolgálta a hazát, mely nem engedhette, hogy a vallás- és közoktatási

miniszter a modern szabadelvűség fejlődése elé gátakat vessen, mert hisz jól tudják azok az urak, hogy egyedül az iskola hitvallásos fejlesztése lenne képes az uralkodó rendszert alapostól felforgatni, s azért kellett jó Trefortnak is a rohanó árral usznia.

Gyöngének bizonyult be akkor is, midőn szorosán hivatalos miniszteri funkcióit végezte. Unta a hivatalos aktákat, de még a hivatalos aláírásokat is. Sokkal nagyobb kedve telt a levélírásban és komoly tanulmányozásban. Engedett a befolyásoknak, s a protekciónak egy miniszternél sem volt oly kelete mint ő nála. Kinevezései úgy az egyházi, mint tanári pályán, sokszor a legkritikusabbak voltak úgy az egyházra, mint a tanügyre. A kvalifikációra nem sokat adott, inkább a külső modor és fellépésre fektetett súlyt. Egy percz alatt határozott s rendesen az utolsó percz volt irányadó.

Parlamentari működése nem mondható szerencsésnek, fellépéseivel nem aratott sikereket, ezt nagyrészből temperamentumának köszönhetette. Ingerlékeny természetű lévén, provokáló fellépésével csakhamar felizgatta ellenfeleit. Szónoknak egy alkalommal sem bizonyult be, de eszmékben gazdag lévén, szellemes ötleteivel lekötötte a hallgatóságot, sok tetszést aratott, s a vallás- és közoktatási miniszterium költségvetésének tárgyalása éveken át a legnagyobb érdeklődést keltett úgy a képviselők körében, mint az egész országban.

Mi, kik közelebbről ismertük törekvéseit, nagy szorgalmát, szellemének egyetemességét, tisztelettel emlékezünk meg róla s elismeréssel áldozunk emlékének e lapok hasábjain, a mennyiben pedig kibékülése Istennel őszinte s halála igaz katolikus-hoz méltó volt, az örök boldogság birását kívánjuk neki!

Dr. Komlossy Ferencz.

TÁROZA.

Trefort Ágoston ministeri működése.

Ha vannak is az elhunyt vallás- és közoktatási minister működésében olyan pontok, melyek sok embernek tetszését nem bírják és melyek különösen minket katolikusokat bántanak, — azt még sem tagadhatja senki, hogy sokat alkotott. Munkás ember volt élete végeig, dolgozott szakadatlanul. — Minden bírálathoz és röviden adjuk a következőkben ministeri működésében halvány képét, ministersége kezdetétől (1872. szept.) egészen 1885-ig, tehát 13 évről, Berzeviczy Albert nyomán (Országvilág 1885. 16-ik sz.).

A népoktatás terén az ő előterjesztésére jött létre az 1875. XXXII. t.-cz. a néptanítók nyugdíjazásáról, özvegyeik és árváik ellátásáról; az 1876. XXVIII. t.-cz., mely a népiskolai hatóságok ügykörét állapítja meg; az 1879. XVIII. t.-cz. a nemzeti eszme fontos vívmánya, a magyar nyelv kötelező tanítása; az 1884. t.-cz., mely hitelmíveltetés alapján állami népiskolák felállítását tette lehetővé. Szabályozta a határőrvidéki népiskolák viszonyait is.

Cause célébre.

Kötelességünknek tartjuk, hogy a nagy hühöt előidézett nagyszombati tanítóképezdei ügyről olvasóinkat tájékoztassuk. Könnyű dolgunk lesz egyrészt, mert az ügy jelenleg annyira-mennyire tisztázva van. Másrészt azonban terhes feladat áll előttünk, mert nagyon nehéz lesz elfogulatlanságunkat megőrizni és tárgyilagosnak lennünk, tekintve a bekötött szemű közvéleményt — értjük a napi sajtót — mely minden ódiomot a hiboros hercegprimásra kent, a nagyszombati eset tulajdonképpen szerzőjét és előidézőjét pedig áldozatként mutatta be. Mindazonáltal, amennyiben csak lehetséges lesz, törekedni fogunk tárgyilagosan itélni; nem fogunk takargatni semmit, véleményünket őszintén és igazán fogjuk kimondani, ha a „szólj igazat . . .“ közmondást magunkra zúditjuk is. Igazság mindenekelőtt!

Legelőbb is nézzük, milyen jogaik is vannak a kir. tanfelügyelőknek, mint min. biztosoknak, a kath. képezdekben? Ezek után nem igen kell kutatnunk. A hercegprimás levele, — melyet az immár b. e. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett — világosan és minden kétséget kizárólag tárja azokat elénk.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által a kir. tanfelügyelőknek adott megbízási okmányban ezek foglaltatnak: „Czimedet ezennel megbízom, hogy jövőre a r. kath. tanítóképezdekben az állami felügyeleti jogot gyakorolja, mi abból áll: hogy koronkint meglátogassa a képezdét, meghallgatja az előadásokat, a zárvizsgákra, különösen a képesítő vizsgákra megjelenik, a tanácskozási, jegyző- és anyakönyveket aláírja, mint a m. kir. kormány, illetőleg a vallás- és közokt. miniszter megbízottja. A vizsgákról jelentést tesz észrevételei

A középiskolai oktatás terén nevezetes az 1883. XXX. t.-cz. Említésre méltók azon rendeletei, melyek a középiskolai ügy rendezésére befolyással voltak. Mindjárt ministersége elején 1873-ban elrendelte a reáliskolai tanfolyam nyolcz évre való kiegészítését; 1875-ben a kétnemű középiskola egyenrangúvá tételét s u. a. évben a tanári módszeres értekezletek tartását; az átídomított reáliskoláknak új tantervet adott, mely a későbbi, maig érvényes tanterv alapjául tekinthető. Fontosak a középiskolai tanárképzés terén tett intézkedései. Csak 1873-ban 22,865 frtot költött arra, hogy külföldre utaztatott huszonkét középiskolai tanárjelöltet. Rendezte azonkívül a középiskolai tanárképzést s terve volt egy internatussal egybekötött tanárképző intézet felállítása.

A felsőbb oktatás terén, bár törvényt nem alkotott, rendeletek s egyéb intézkedések útján oly sokat tett, hogy kivált az egyetemi oktatás jelenlegi állapota összehasonlíthatatlan az előzővel. Fő érdeme e téren a számos építkezés és az egyetemi katedrák szaporítása. Az orvosi, vegytani, élettani, műegyetemi, legujabban a tudományegyetemi építkezések, melyek kizárólag az ő művei, maradandó emléket szereztek neki. A jogi szakoktatásra vonatkozólag új tanulmány és vizsgálati

kisérétében.“ — És a kir. tanfelügyelő, min. biztos — ezen megbízás és a gyakorlat szerint — minden akadály nélkül meglátogatta a nagyszombati képezdét, jelen volt a képesítő vizsgálatokon, kérdéseket intézett, befolyt az osztályozásba és az anyakönyveket aláírta.

Ha már most a nagyszombati képezde min biztosa fenti jogkörén túl terjeszkedett, úgy érthető az igazgatótanár óvása; érthetetlen a miniszter feljajdulása, és egészen érthető Ő Eminenciájának a fenálló és a min. által elfogadott álláspont erős védelme.

De a min. biztos — saját tapasztalatunkból és biztos s hiteles forrásból tudjuk — soha sem lépte át megbízása határát. Gyakorolta jogait, amint azok számára körülvonáloszva lettek.

Tehát honnan és miért a nagy lárma? Most már be kell nyulnunk a darázs-fészekbe! Lássuk a tiszta igazságot!

A min. biztos megjelent a juniusi képesítő vizsgálatokon. A vizsgálat előtt értekezlet szokott tartatni. A tanári testület elfoglalta helyét a nagyszombati körűl. Mielőtt még valaki egy szót is szólna, az igazgatótanár hetykén azon kérdést intézte a miniszteri biztoshoz: tulajdonképpen mi csoda joga is van itt a biztos urnak?*) És nem várva be a feleletet, tovább folytatja: „Nincs joga kérdezni, nem folyhat be az osztályozásba, az anyakönyveket nem írhatja alá, egyáltalán csak pusztán, néma jelenlétre van szorulva!“ Csak-hogy ki nem bökte: Biztos ur, ön csak pictus

*) És nem, mint több lapban olvassuk: . . . van-e neki rendelkezési joga a vizsgáló bizottságban? Ez nem igaz. A rendelkezési jog terminus csak később jött forgalomba. Szerk.

rendszer léptetett életbe. Az lévén terve, hogy a magyar jogászokat lehetőleg praktikusabb pályákra terelje, megnehezítette a jogi szaktanfolyamot és a jogi iskolák számát kevesbiteni törekedett, amint-hogy a nagyszombati állami jogakadémiát meg is szüntette. Rajta volt, hogy egy harmadik egyetem jöjjön létre, miben pénzügyi nehézségek állták útját. Az ő idejére esik a kolozsvári egyetem működésének megindulása, melyet lassan bár, de fokozatosan emelni igyekezett.

Trefort kora ifjúságától fogva előszeretettel viseltetvén a nemzetgazdaságtan iránt, nagy buzgalmat fejtett ki és sikert ért el az iparoktatás terén. Az 1884-iki kimutatás szerint közel 1000 népiskolában folyt ipari tanítás s 59 népiskola keresett ipartanműhely. Ő állította fel a közép ipariskolákat; szervezte a gépésziskolát; 1878-ban be rendeztette a műiparmuzeumot, melynek szép palotát építtetett, de felavatását már meg nem élhette.

Az ipar és művészeti oktatás intézetei között áll a bpesti orsz. mintarajztanoda és rajztanárképezde. Ez intézet 1872. év végén nyílt meg s 1876-ban költözött a műcsarnok mellett lévő izléses házba. A képzőművészetek emelésére rendkívül sokat tett, ösztöndíjakkal buzdította fiatal művé-

masculus itt!*) — A min. biztos meghökölt, és látva, hogy itt — nem ismerve a háttérben lévő okokat — meg akarják tagadni jogait, ez ellen határozottan tiltakozott. Hiába sorolta el a megbízási okmányában álló jogokat, az igazgatótanár részéről konok tagadással találkozott. Erre az értekezletet felfüggesztette és kérdést intéztetett a képezde igazgatója által Ő Eminenciájához, milyen jogai vannak neki? Innen az a válasz érkezett, hogy van felügyeleti, de nincs intézkedési joga. Az igazgatótanár ezt győzelemittasan a maga mal-mára, tehát néma jelenlétnek magyarázta. A min. biztos ezen — őszintén kimondva — nem világos válaszban, de még inkább az igazgatótanár magyarázatában természetesen meg nem nyugodhatott, mert megbízási okmányában megállapított jogai ezen magyarázat által határozott tagadásba vétettek, azért a minisztertől kért magának utasítást. A miniszter a megbízási okmányban foglalt jogokat sorolta elő, ráadásul azonban még az oklevelek aláírását is csatolta hozzájuk. — A min. biztos ezek után jelen volt a vizsgálatokon, kérdezett, befolyt az osztályozásba, aláírta az anyakönyveket. Az oklevelek aláírását is követelte, de ezt az igazgatótanár megtagadta, amiben helyesen járt el, mert ez eddig szokásban nem volt, amint hogy azt a min. biztos eddigelé soha nem is követelte. És itt lett elterelve a nagyszomb. ügy az oklevelek aláírás jogának kérdéséhez. Ekkor kapta meg ez az

*) Látható ebből, hogy hazugság az is, mintha az igazgatótanár a min. biztos urnak semmi jogát sem vonta volna kétségbe!! Hálátlan szerecsenmosás ez! Nagyon szeretnők tudni, ki vállalkozhatott ezen szerepre? Nehéz ám azt az urat fehérre mosni. Több szappan és sok egyéb kellene hozzá! Szerk.

szcinket, támogatta a képzőművészeti társulatot s aztán a művészakadémia létesítésére a főbb lépéseket tette meg, midőn a mesteriskola igazgatójának Benezur Gyulát meghívta. Végtelen számúak intézkedései, melyekkel a műépítészeti kiváló emlékei létrehozta. A lipótvárosi épülfélben levő bazilika, a bazárral egybekötött díszes várkerti építkezések, a ferenczvárosi román stíli pompás templom, az új operaház, a Mátyás-templom, a Deák-mauzóleum; továbbá a szobrászat terén az Eötvös, Széchenyi, Petőfi, Deák szobrok, a marosvásárhelyi Bem-szobor az ő miniszterkedése alatt jöttek létre. Hasonlóképpen az ő tevékenységének köszönhető a zeneakadémia.

Ezekon kívül a bécsi Terézakadémia magyar alapítványainak kérdését is megoldotta, úgy, hogy a battaszéki uradalom kiszakított az akadémia alapjaiból s kezelése a magyar kormányra bízott. stb. stb.

Ezen rövid vázlatból is meggyőződhetek t. olvasóink Trefort bámulatos tevékenységéről, melynek tökéletes képét adni majdnem a lehetetlenség közé tartozik. Báresak utódja a fáradhatlan munkásságban példát venne tőle!!

ügy acut jellegét. — Ez a való, ez az igazság! Tény, melyet elferdíteni igen, de tagadni nem lehet.

Ezek után jött a miniszter dörgedelme, hogy az oklevelek sürgősen küldessenek meg aláírás végett a min. biztosnak, és hogy az ig. tanár a min. biztost felügyeleti jogának gyakorlásában akadályozni ezentul óvakodjék, mert különben . . . . .

A miniszter levelének első része nem áll meg, a mint az, éppen a miniszter által kiadott és fentebb bemutatott megbiztatási okmányból világosan kitűnik. A miniszter nem kívánhatja jogosan az oklevelek beküldését aláírás végett, mert ettől a jogtól elállt, midőn a megbízó okmányban minden jogot egyenként előszámlál, az oklevelek aláírását azonban teljesen mellőzi. Azért ezt egyenesen tulajdonképpen kell deklarálnunk. — A másik részben egyetértünk vele, mert ha van az államnak felügyeleti joga, joga van azt gyakorolni is, és így joga gyakorolhatását bárkivel szemben megvédheti és érvényre emelheti, amit józan ember nem is vitathat el tőle. Azt azonban bátran merjük állítani, daczára „a felekezeti (?) önállóság“ buzgó védőinek, hogy kath. képezdeink iránt való bizalom, azon mérvben emelkedik vagy esökken, amily mértékben gyakorol az állam rajtuk felügyeletet. Az abszolút „felekezeti (?) önállóság“ mellett nagyon könnyen megtörténhetik az, hogy a kath. képezdekből kikerült tanítók oklevele nagyon kanesal szemmel nézethék. Többet nem akarunk mondani.

A miniszter válaszára ő Eminenciájára kiváló energiával és finom érveléssel felelt. A nszomb. ügy most már csak az oklevelek aláírása körül forogván, ő Em. fényesen kimutatta, hogy az oklevelek aláírása a miniszteri biztost nem illeti meg. Különböző biztositja ő Exzellenziáját, hogy ha képviselője bármi módon megsértetett volna, gondja lesz reá, hogy elégtételt nyerjen. — Ezen minden gondolkodó és elfogulatlan ember által nagy helyesléssel fogadott levélre még nem jött válasz, mert a miniszter elhalálozott. Jön-e utódjától? nem tudjuk. Ha közbe nem jő a miniszter halála, mint ill. helyről értesültünk, a miniszter a végsőig ment volna, beszüntette volna az ig. tanár fizetését. Es aztán???. Így azonban reméljük vége szakad ezen, egy handabandázó ember által felidézett odiosus ügynek, mely a b. e. minisztert olyannyira kihozta sodrából.

Vonjuk le végül az egészből a tanulságot.

Ugy hisszük, nem kell magyarázni, hogy a nszomb. igazgatótanár ez ügyben nagyon elvetette a sulykot. Ez az ur vagy tudatlan, vagy tapintatlan, vagy magát minden felügyelet alól emancipálni akarja. Az igazgatótanár ugyanis vagy nem ismerte a megbiztatási okmány tartalmát, vagy ismerte. Első esetben tudatlan, mert ismernie kellett volna a min. biztos jogait és azért kárhoztató; a másik esetben még inkább rovandó meg, mert tudva és akarva, teljes önkényesen szegült ellen az állam felügyeleti jogá-

*) Ezen vádak ellen — az igazság (?) érdekében — valaki megakarta őt védeni, de aki fentebbi és következő sorainkat elolvassa, beláthatja, hogy eredmény nélkül. Ami egyszer fekete, azt nem lehet fehérnek állítani.

nak. És ez a második eset áll, mert ő ezen manoeuvre-re már két hónappal a képesítő vizsgálatok előtt készült, — anélkül, hogy erre valaki által felszólított volna. Meg kellett ezt emlitenünk, mert rosszakaratu emberek azt nyelvelték, hogy utasítása lett volna ezt tenni. Aljas hazugság.

Leginkább megrovandó azonban ez ügyben való tapintatlansága, mert ő Eminenciáját a zsidó és szabaddömves lapok aljas támadásának tette ki. Ezt nem lehet neki megbocsátani soha! Mert ha idején, a kép. vizsgálatok előtt intéz vala kérdést ez ügyben, az simán és házilag végeztethetett volna el, de így nyilvánosságra kerülván, a biboros Hercegeprimás személye sértetett meg, — ő pedig a tulajdonképeni bűnös vagy egyáltalában nem említett, mint pl. a M. P. Szemlében, mely az egész odiumot az egyházi hatóságra kente, az igazgatótanár „noli me tangere“ levén előtte, — vagy mint sajnálandó áldozat mutatott be. Szegény!

Mondhatnánk ezen ügyről többet is, de letesszük a tollat, nehogy ígéretünket megszegjük, és személyeskedők legyünk. Pedig ezt az ügyet a személytől elválasztani csak nagy nehézséggel járt.

N-5.

Az „Érsekujvárvideki r. kath. népnevelők egyesületé“-nek 1888. évi nagygyűlése.

A nagygyűlés szeptember hó 6-dikán tartott Érsekujvárott. Szept. 5-én estefelé előértekezlet volt, melyen a közgyűlés programja tárgyalott.

A közgyűlést szent mise „Veni sanetével“ előzte meg. A szent misét ng. és ft. F á b i á n János c. kanonok, érsekujvári plébános ur mondotta, mely alatt D u b r o v a y János karnagy a családjából alakult énekhar által előadott énekek emelték a Mindenhatóhoz a jelenlevők szívét.

Szent mise végeztével a róm. kath. népiskola egyik termébe gyűlt az egyesület 55-60 tagja, élükön ng. és ft. F á b i á n János c. kanonok, dr. Roszival István és dr. Komlóssy Ferenc országgyűlési képviselők, több vidéki lelkész kíséretében.

A közgyűlést F á b i á n János c. kanonok nyitotta meg.

Az 1887. évben tartott közgyűlésen felvett jegyzőkönyv felolvastott és hitelesített.

Szentgyörgyi Ferencz egyesületi elnök évi jelentése bár jó hosszúra nyult, mindazonáltal egész végig a legnagyobb érdeklődéssel hallgattatott. Az évi jelentésben legelőször is ő Eminenciájára a Hercegeprimás kegyelmes választát mutatta be, melyben elismerését nyilvánítja egyesületünk működése fölött. A jelentésben áttér az elnök az 1887. évben Pereden tartott jubileumi ünnepélyre, mely alkalommal a vág-sellyei kör fényesen ünnepelte meg Péter János peredi kántor és tanító 50 éves jubileumát. Részletesen elmondja az ünnepély lefolyását, kiemelte különösen ő Eminenciájára magas elismerő leiratát, melyet a jubilanshoz intézett, továbbá Róth József, pozsonymegyei kir. tanfelügyelő üdvözlő levelét, az egyesület küldöttségének működését, méltatta ft. Jakab János esperes-plébános, kerületi tanfelügyelő nagymérvű működését

az ünnepély emelése és vezetése körül. Ezekután áttért a hitoktatásra, kiemelte annak nagyfontosságát a nép erkölcsi életének emelésében. Végül fájdalommal emlékszik meg Lonkay Antal, a ker. kath. elvek buzgó védőjéről, ki egyesületünk tiszteletbeli tagja volt. Indítványára egyhangulag kimondotta a közgyűlés, hogy e nagy gyász alkalmából azonnal részvétávirat intéztessek a boldogult családjához. Egyesületünk egyik női tagja, Pirk Julia vág-sellyei tanítónő, Tyukos Károly vág-sellyei tanító neje, szintén visszaadta lelkét Teremtőjének. Béke lebegjen fölöttük.

A pénztár és könyvtár megvizsgálatván, renben találatott. A pénztárnok és könyvtárnok megkapták a fölmentvényt.

Az országos róm. katolikus tanítói segélyalap egyesületi alapgyűjtő bizottságának jelentését, ng. és ft. Fábian János alapgyűjtő bizottság elnöke tette meg, lassu haladást jelezve.

Az esztergom főgyhármegyei róm. kath. tanítói nyugdíjintézetet Szentgyörgyi Ferencz elnök ismerteté. Felolvasta az alapszabályokat, kérte a tagokat, hogy minél többen lépjenek be az intézetbe.

A vallásitanításról beérkezett három dolgozat, ezeket ng. és ft. Fábian János bírálta meg. Mindhárom munkálatot jónak mondotta, de az idő rövidsége miatt nem tartja szükségesnek egyikét sem felolvasni. Mindenikből egyes részleteket vont ki s azokat olvasta föl.

Az elnök indítványára ng. és ft. Szemerényi Károly pozsonyi kanonok urat, mint az egyesület egyik megalapítóját s több éven át tiszteletbeli elnökét, az egyesület tiszteletbeli tagjává közfölkialtással választotta meg.

A tárgysorozat kimerítettén, az elnök a gyűlést bezárta.

Vágsarti.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

— **Beküldettek** ; A Hitelemzéstán elemei kath. növendékpapok és tanító-jelöltek használatára. Irta és kiadja Fonyó Pál, a „kath. Hitoktatás“ szerkesztője. — Második kiadás. Sükösd, 1888. szerző sajátja és kiadása. 204 lap, ára 80 kr. — E mű, melynek első kiadása alig egy év alatt végleg elfogyott, s mely hazai tanítóképző és papnevelő intézeteinkben általánosan tankönyvül lett elfogadva, megérdemli az e téren működők minél szélesebb körben való felkarolását. Megrendelhető a szerzőnél és Baján, Kollár A. könyvkereskedésében.

— **Szemléltető képek a szertartástanhoz.** Egy esztergom főmegyei áldozártól. Ajánlva Cselka Nándor prépost-plébános urnak. Ára 25 kr. Manap, midőn a szemléltető oktatást minden téren érvényesülni látjuk, úgy hogy egyetlen egy iskolából sem szabad hiányozniok a szemléltető fali képeknek, fölötte üdvös, hogy a kath. szertartástanhoz is birunk szemléltető képekkel. Ajánljuk eszerint minden lelképásztornak e csinos kiállítású, finom metszetű táblákat, de ajánljuk a műveltebb laikusoknak is, akik az egyházi tárgyakat megismerni, annál kevésbé valódi nevékon megnevezni nem tudják. A kemény papírra nyomtatott öt táblán

65 kép szemléltető. A szerző, daczára annak, hogy egy két képre csak a magyarázat után ismertünk rá és hogy nem minden a szertartástanhoz tartozó dolognak jutott kép — mégis hasznos munkát végzett, mert ezen szemléltető képek praktikus haszna kétségbevonhatlan.

— **Sz. István kath. műintézet** és könyvnyomda, mely a bécsi világhírű „Sz. Norbertus“ mintájára keletkezett és a katolicitás és nemzetiség magasztos jelszavait tüzi ki zászlójára, pártolásra méltó. Első sorban arra törekszik, hogy a külföld részint selejtes es izléstelen, részint ugyan művészi, de a külföld szellemében, a külföld nyelvében készült szent képeit új stíluszerű, az előre haladt magyar művészet és ipar által termelt, hazafias szellemben tartott magyar főlirással ellátott képekkel kiszorítsa, illetve pótolja. Az esetleg mutatkozó jövedelmi többletet jótékony célokra fordítja. A Sz. István műintézet szellemi ügyeinek fővezetését, igazgatását ft. Dedek Lajos budapest — ó budai káplán vállalta el. Felvilágosítást nyerhet mindenki Budapest-Belváros, Ujvilág-utca 13 sz. I. em. avagy Budapest—Ó-Buda, plébánialak fentjelzett igazgató urnál.

— **„Az ájtatos és ügyes minisztráns fiu.“** Gyakorlati utmutatás a sz. misénél való szolgálathoz, egy Esztergom főgyhármegyei áldozó-paptól, az egyházmegyei hatóság jóváhagyásával. Esztergom, 1888. Buzárovits Gusztáv. — A lelképásztorkodással foglalkozók tapasztalatból tudják, hogy mily gondot ad ügyes és ájtatos minisztránsokat szerezni, hogy a szent ténykedésnél a papra nézve nincs boszszan több, a hivekre nincs zavaróbb, mint az oly minisztráns, ki nincs tisztában teendőivel, vagy ki teendőit elhamarkodva, áhitat nélkül végezi. Ezt orvosolni van hivatva e füzetke. E füzetkéhez nem szükséges, hogy valaki tudjon latinul olvasni, mert magyar hangoztatás szerint van írva, s míg kívülről nem tudja, e füzetkével kezében, csekély megelőző oktatás mellett a minisztráns correctül végezheti teendőit, annál is inkább, mert a sz. mise alatt lépésről-lépésre utbaigazítást nyer teendői végzésére. A 23 oldalra terjedő füzetke ára 10 kr. Kapható Buzárovits Gusztávnál Esztergomban. A minisztráns tisztre hivatott gyermekek részére nem tudok alkalmasabb és czélszerűbb utmutatást-mely felette megkönnyíti a plébánosok, hitelemzők és tanítók munkáját, kik a püspöki tanterv szerint úgy is kötelezve vannak a minisztráncziót tanítani. — A tanév közeledtével ismételtlen ajánljuk, vajha minél szélesebb körben terjedne el! — **Illésházi.**

— **Rözsavölgyi és Társa** es. és kir. udvari zeneműkereskedésében Budapesten megjelentek : Eredeti magyar dalok. Szövegét írta Pósa Lajos. Zenéjét szerző Dankó Pista. Zongorára alkalmazta Erdélyi Sándor. I. füzet 7 népdallal. Ára 1 frt 20 kr. — A legifjabb Csárdás szerző Rácz László. Ára 80 kr.

— **Katholikus tanító urak!** Szíves figyelmébe ajánlom a következő részben leszállított árutankönyveket: Szauder és Bokor: Hármastankönyv kath. népisk. számára. II. rész (Természettan, Mezői gazdaság) eddig 70 kr., most 60 kr. Az egyes részek külön kötve egy-egy 24 kr. Ugyanaz nemetül is, valamint az I. rész és külön részei is. — Schwicker: Magyarország történe képekben nép- és polg. isk. számára. Eddig 60 kr., most 40 kr.

(németül is úgy). — Schwicker: Allgem. Geographie für Volks- und Bürgerschulen 1 frt 20 kr. — Iványi Andor: Természetrájk népisk. 5 és 6. oszt. szám. Eddig 32 kr. most 20 kr. — Mutatvány példányokkal szivesen szolgálók bérmentve, de a be nem hozottakat visszakérem. — Ezekon kívül bármily tankönyv stb. nálam is kapható a szokásos feltételek alatt. Aigner Lajos, Budapest, IV. ker. Váci és Zsibarus-utca 1.

VEGYESEK.

A legelső magyar tanügyi szaklap, a „Tanodai lapok“, legutóbb a „M. Allam“ érdemduis szerkesztőjének halálát gyászolja az ország. **Lonkay Antalról** (*1827. szept. 12. †1888. aug. 29.) — mert a magyarkatholicizmus ezen erős oszlopáról van szó — bátran elmondhatjuk, hogy egy országnak élt, de egy országnak tiszteletét érdemelte is ki magának. Lapunk térhiánya nem engedi, hogy ez alkalommal élettrajzával bővebben foglalkozzunk; de jövő számunkban fentartunk méltó helyet emlékének. Most csak fel- emlitjük érdemeit, melyekkel nevét a magyar kath. hírlapirodalom, társaskörök, könyvirás, a kath. szellem fejlesztése, a liberalizmus ellen utolsó perczig kitartó küzdés terén halhatatlanná tette. Megemlitjük magánélete megnyerő oldalait, melyről ellenségei is csak tisztelettel beszélnek; ama nagy politikai eredményeket, melyekre szívós kitartása s buzdító szavatai által oly nagy befolyása volt, mint pl. a polgári házasság meggátlására stb. Lonkayt azonban ezekték hiányában a nevelés terén szerzett babérjai is nagygyá tették volna. Nevelésügyi lapja a „Tanodai Lapok“ egyike volt az első ily irányu lapoknak; de még a szaklap megindítása előtt is jelentékeny szolgálatot tett a kath. irodalomnak és nevelésnek a sz. atyák lefordításával. Ő volt az, aki már az ötvenes évek elején hangsúlyozta, hogy a ker. szellem az összes tanulmányokat lengje át, de főleg a pogány írók epieureisticus bölesészetét kell a szent atyák iratainak a klasszikus iskolai olvasmányok közé való felvétele által ellensúlyozni. Maga vállalkozott is a nagy munkára, a sz. atyák irataiból az ifjúságnak alkalmas részleteket válogatni ki s azokat lefordítani. Igy pl. ezen czélből már 1852-ben közölt mutatványokat a Religioiban Aranyszáju sz. János műveiből. De azért nem volt ő elfogult a régi rómaiak klasszikus írói iránt sem; Senecát, Tacitust, Lucanust, Ovidiust s az ó-kor más jeleseit egyaránt ismerte és olvasgatta. Az ifjúságtól sem kívánta ő azokat egészen elvonni, csak azt akarta, hogy az említettük epieuri philosophiát tanusító írók, resp. a klasszikusok ilyetén részletei az olvas-

mányok közé ne vétessenek fel, hanem ezek helyett az ifjak inkább a ker. bölesészet józan elveit ismerjék meg a sz. atyák műveiből. — Teste kifáradt a hosszú küzdelemben; nyugodni tért már a hideg sirba övéi fájdalmára, a magyar katholicizmus vesztéségére, hazája gyászára. Sikerült-e neki hosszú, fáradságot nem ismerő kitartásával elérni azt, mi életezelja volt: hazánkban egy kis katholicus szellemet teremteni? — ezután válik el. — A legboldogabb hazában fényeskedjék neki az örök világosság!

Zelliger József emléke. Bohuniczky Ignác alesperes-plébános ur (Győr-Révfalu) általa gyűjtött 3 frtnyi összeget küldött szerkesztőségünkbe, azon nemes óhajjal, hogy ezen összeg fejében a boldogult lelkeért halála évfordulóján (aug. 31-én) egy sz. mise mondassék. Ugy is történt. A jelzett napon a székesegyházi kápolnában a fúradhatlan buzgalmu tanügyi férfit családjának részvételével, az áldozat bemutatott a Mindenhatónak. Legyen áldás hamvai fölött!

Kicsoda lesz Trefort utóda? E kérdés érdeklő legközelebről Magyarország katholicusait általánosságban, különösen pedig a kath. tanférfiakat. Mindenféle neveket hoznak forgalomba; mi nem vagyunk, nem lehetünk bizalommal az új vallás- és közoktatási miniszter irányában, ha az eddigi candidatusok listáján végig tekintünk, egynek kivételével, kibe bizalmunkat mégis helyezhetnők. Nevét elhallgatjuk, nehogy személye iránt az ellenfáborban bizalmatlanságot keltsünk. Hisz mindenki tisztában lehet arról, hogy Tiszáéknak milyen miniszter kellene — a ki eszköz az ő czéljai keresztülvitelében. Meglássuk, hogy kinek a befolyása fog érvényesülni, a zsidó és szabadkőmives ligáé, avagy a kath. püspöki karé? Treforttal elég bajunk volt és tartunk a német közmondástól: „Selten kommt was besseres nach!“

Nagy port vert fel utóbbi időkben a nagyszombati képezde ügye, de amint az események igazolták, csak „sok hühó“ volt az egész, és pedig semmiért. Azaz nem egészen semmiért, ugorka saison lévén a politikában, a tanügyben kezdtek kotorászni az ujságírók. De hát megjárták, jobban mondvá felsültek. Eddig csak arról győződött meg az ujságolvasó publikum, hogy sokszor furcsa politikát csinálnak azok a jó urak; a nagyszombati esetenél meggyőzhettek mindenkit, hogy a tanügyben mesterségüket csakis a kontárságig vitték vagy ahhoz éppenséggel nem értenek; mert ehhez komoly tanulmány szükséges és a paragrafusok citálása, ilyenhez pedig a zsidó-magyar journalistika nem szokott, de annál jobban ért a botrányesináláshoz. Ez utóbbi sem sikerült egészen; a gömb, melyet annyira felfújtak, egy gombostű szurására légbe ment. Ő Eminenciája leirata megdönthetlen argumentumokat szolgáltatott az ügy tisztázásához. Magunk részéről nem füzünk kommentárt az ügy állásához, lapunk egyik barátja külön czikkben szól hozzá, de a dolog értelmi szerzőinek oda sügjük a

szent írásnak ama passusát: „Jaj annak, aki által a botrány keletkezik, jobb volna, ha malomkö kötetnék nyakára“ stb. stb.

Ő Eminenciája, a Hgprimás, f. é. augusztus 31-iki kelettel, Zelliger Alajos, lapunk munkatársát, ki irodalmi működésével megérdemlett jó névre tett szert, — a nagyszombati róm. kath. tanító-képző intézet tanárává nevezte ki. Gratulálunk a szerencsés választáshoz!

Tanítóból erdőkerülő. A néptanító szomorú sorsának jellemző példája az az eset, mely a Székelyföldön, Gyergyó-Ditrón történt. Ott ugyanis — mint a „Székelyföld“ írja — egy Gál Miklós nevű tehetséges fiatal tanító a napokban esküdt fel segéderdőkerülőnek. Nem tudott megélni a tanítói szük fizetésből s olyan pályára ment, hol a becsület munkáért legalább annyit adnak, hogy megélhessen belőle. Pedig érdemes ember volt, viselt községében több bizalmi állást is, de a diszes állás nem adott számára elég kenyeret s most majd az erdőt kerülve, mint jómódu ember gondol azokra, a kik egy kis szegény faluban a tanító szép hivatását akarják gyakorolni. — Nagyon kételkedünk ezen hír valóságában, utána járván a dolognak, csakugyan kiderült, hogy az nem egyéb hazugságnál. Gyergyó-Ditró községében a tanítónak a lakbéren kívül évi 400 frt fizetése van. A község átlag 9000 frtot fordít évenként iskoláira.

Személyzetiek. Az esztergomi képezdékhez kinevezettek tanároknak: Czenczik János, karkáplán, Kollányi Ferencz vizivárosi káplán és Horváth Zoltán végzett theologus.

Tápiintézet lesz a jelen tanévtől kezdve az esztergomi tanító-képezdében. Alapját Somogyi Károly esztergomi kanonok vetette meg 8000 frt alaptőkével, melyhez a Hgprimás és az esztergomi főkapitán adományai járulnak. Alapítványi hely egyelőre tiz van szervezve, azonban havi 8, vagy esetleges kedvezményenyl 4 frtért fizetéses növendékek is elfogadtatnak. A tápiintézet vezetése az ottani ırgalmasnénék vezetése alatt áll.

Hazánk alsófoku ipariskoláiról Szász Róbert, min. titkár érdekes jelentést állított össze és terjesztett a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter elé. E jelentésből kitünik az 1887/8-iki állapot, az iskolák száma, a tanulók és tanerők statisztikája s az ezen iskolák fentartására fordított költségek összege. Magyarországon van összesen 245 (Budapesten 16) tanonciskola, 44.540 tanuló és 1388 tanítóval, a fentartási költség 323.883 frt.

Ötödéves fizetési pótlék. A vallás- és közoktatásügyi miniszter egy rendeletet bocsátott ki, mely szerint: „Ezentul oly tanerők részére, kik a véglegesítésért a próbaidő lejártától számítandó 3 hó alatt nem folyamodnak, az ötödéves fizetési pótlék, a mennyiben szolgálati idejüknel fogva már korábbról igényt tarthatnak, csak a véglegesítés iránti kérés benyújtása napját követő hónap elejétől fog megállapíttatni és folyóvá tétetni.“

Tanképesítő vizsgálati díjak. A vallás- és közoktatásügyi miniszter legújabbán elrendelte, hogy

ezentul a tanító- és tanítónőképezde növendékei 10 frtot, a nem állami képezdében végzett és magán uton készült növendékek pedig 20 frtot fizessenek vizsgálati díjul.

A fővárosi hitoktatásban végre-valahára lesz egyöntetőség. Ő Eminenciája a Hgprimás ugyanis elfogadta azt a javaslatot, melyet a fővárosi papság köréből kiküldött bizottságok készítettek és a hitoktatók értekezleteiken helyeseltek. Ezen javaslatnak azonban vannak még hibái, melyeken a gyakorlatnak kell javítania. Ő Emja fel is hívja a hitoktatókat, hogy az elfogadott javaslatnak alkalmazása közben teendő tapasztalataikat és észrevételeiket a hitoktatói értekezletekben egymással közölgjék és megbeszéljék, hogy azt tökéletesíteni lehessen.

Évről-évre nagyobb a panasz a fõv. iskolák csekély száma miatt. Pedig állit a főváros majdnem évente új iskolákat; de főleg ez évben oly nagy volt az iskolák túltömöttsége, hogy a felállított új iskolákon kívül több helyütt kellett párhuzamos osztályokat létesíteni, melyekkel többnyire együtt jár a gyermekekre, ugymint a tanítókra egyaránt kellemetlen, sőt ártalmas ugyn. váltakozó-rendszer. A közoktatásügyi tanács jól ismeri ennek a rendszernek hátrányait, s azért ismert buzgalmaival azon lesz, hogy a jövő tanévben segítve legyen a bajon.

De Gerando Antonina urnó, a magyar nőnevelés buzgó apostola, kérvényt intézett a képviselőházhoz, hogy a női középoktatás nemzeti alapon szerveztessék. Kérvényéből kiemelendők a következők: A nők középoktatása céljául, ne a szakképzés, azaz bizonyos vizsgákra való dresszírozás tekintessék, hanem a gondolatfejlesztés, az értelem helyes gyakorlása, a szép és jó iránt való szeretet, az erkölesi érzék megszilárdítása, a nemzeti érzet erőteljes és józan fejlesztése. Határozottan kárhoztatja az emlékező tehetség gépies terhelését, inkább kevés tanítandó, de felsőbb módon, a műveltség valódi követelményei szerint. De Gerando Antonia-nak nem tetszik, hogy a felsőbb leányiskolák élen férfigazgatók állnak és férfitanárok viszik a fõszerepet, mert az ő állítása szerint: a férfi sokszor igen szégen tud előadni, ritkábban tanítani is, de nevelni soha sem tud (?!). Ez egyedül az asszony hivatása. Ez okon a női középiskolákban a tanítónőknek épp annyi jogot kíván biztosítani és épp oly erkölesi tekintélyt, mint a férfitanárnak. — Végül egy középoktatási tanárnő-képezde szervezését óhajtja. — Lesz alkalmunk De Gerando Ant. kérvényével bővebben foglalkozni, ha ez a képviselőház plenáriumban tárgyalatni fog.

Tanügyi tájékoztató. Szászországon a népiskolák száma 2267, a felsőbbeké 1919. A tanítók 7407-en, tanulók 572,776-en voltak. — **Olaszországon** a néptanítók száma 48,000, a népisk. tanulók száma 1,800,000; olvasni nem tud a lakosok 62 százaléka. — **Londonban** az áll. felügyelet alatt álló 397 népiskolába jár 397, 117, a 662 magánnevelésiskolába pedig jár 260, 270 gyermek. — **A vakok**

tanítói nemzetközi kongresszust tartottak Kölnben. Az egyik franciai képviselő, Sizeraune, maga is vak. — **A porosz közoktatás** körülbelül 210.810,000 márkába kerül. — **A legnagyobb fizetésben** részesíti tanítóit Majna melletti Frankfurt németországi város, hol a tanítók fizetése 2840 márkára rug fel. — **Amerikában** egy tanítónő furcsa fegyelmi eszközt talált fel. Ha valamelyik leány rosszul olvas v. számol, fiu pedig jól, akkor a fiúnak megengedi, hogy a leányt megcsókolja. Az iskola előjárója természetesen fellépett az ellen.

Szerkesztői telefon.

M. K. urnak. Ön botránkozik és sajnálkozik az „utóbbi eset” fölött, mi pedig a költő e szavaiból merítünk vigaszt:

Szívből imádom a szent Gondviselést,
Ha ver, ha áld imádom egyaránt;

Ha ver is, áld ő, elveszem kezének
Ostorcsapását kegyelem gyanánt.

Ki titkos ujjal ír multat jövendődt,
Tudom, hogy ő legszeretőbb atyám;
Hiszen az anyaméh nem is fogant meg,
Midőn neki már gondja volt reám.

Sz. F. urnak. M.-Sook. E héten találkozunk! — X. Y. A nszomb. ügyben küldött különben igen érdekes cikket nem közölhetjük. A hol elvről van szó, ott nem szabad pusztán személylyel, bármily gyűlölet legyen is, foglalkozni. — M. A főv. tanügyi furcsaságokról szóló cikkét — kissé simábban — közölni fogjuk. — C. L. „Azok a gyerekek” — helyes gyerekek; beváltak. Jelen számunkban kívánta ugyan őket bemutatni, de mert czapistráng után rukkoltak be, kétheti fiókáristomot kaptak. — A. J. Hoszszufalu. A reklamált számokkal — sajnálatunkra — már nem rendelkezhetünk. Kiadóhivatalunk pontosan expedial, de ha mégis hiba talál esni, tessék azonnal reklamálni.

A nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium, a m. kir. közoktató tanács és Budapest főváros tanácsa által iskoláknak bevezetésül ajánlva

VERSEK EGÉSZSÉGI, ERKÖLCSI ÉS ILLEMSZABÁLYOK.

Írta: RUTTKAY SÁNDOR.

TARTALMA: **Egészségi szabályok**: I. Levegő. II. Lakás. III. Ruhá. IV. Eledel. V. Ital. VI. Alvás. VII. Tisztaság. VIII. Indulatok. IX. Gyógyítás.
Erkölcsei szabályok: Vallás. Isten. Hazá. Szülők. Testvér. Embertársak. Önmagad. Ártatlanság. Hallgatóság. Igazság. Rend. Szorgalom. Tanulás. Takarékoság. Elégedettség. Szerénység. Jellemzőtlárság. Bátorság. Önuralom. Pihenés. Résztét, könyörület. Hála.
Illemszabályok: I. Templomban. II. Reggei. III. Utczán. IV. Iskolában. V. Aztalnuil. VI. Este. VII. Látogatás. VIII. Társaságban. **Ára 6 kr.**

Postai bérmentes küldéssel ára 1 példánynak 8 kr. 10 példány 75 kr. 20 péld. 1 frt 45 kr. 30 péld. 2 frt 10 kr. 40 péld. 2 frt 80 kr. 50 péld. 3 frt 40 kr. 60 péld. 4 frt 70 péld. 4 frt 65 kr. 80 péld. 5 frt 30 kr. 90 példány 6 frt. 100 példány 6 frt 70 kr. 200 példány 13 frt. 300 péld. 19 frt 50 kr. A pénz előleges beküldésénél kapható

Ifj. Nagel Otto könyvkereskedésében

Budapesten, Muzeum-körut, a nemzeti színház bérházában.

IFJ. NAGEL OTTO

könyvkereskedése Budapesten, Muzeum-körut, a nemzeti színház bérházában.

Bevezetésre ajánlatos népiskolai tankönyvek:

Módszerez tornatanítás I. Népiskolai tornagyakorlatok, írták HORVÁTH F. és JUHÁSZ GY. Ára . . . . . — 40
Népiskolai földrajz. Írta: BARNA J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára . . . . . — 20
Népiskolai földrajz. Írta BARNA J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára . . . . . — 20
Népiskolai földrajz. Írta BARNA J. fővárosi tanító III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára . . . . . — 20
Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vizlatával és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, írta BARNA J. főv. tanító. Harmadik kiadás. Kemény kötésben . . . . . — 30
Népiskolai számtan I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, írták VIRÁG (SCHÖN) JÓZSEF és WALTER K. kemény kötésben ára . . . . . — 15
Népiskolai számtan II. rész, a népiskolák III. osztálya számára, írták VIRÁG (SCHÖN) J. és WALTER K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára . . . . . — 20

Népiskolai számtan III. rész a népiskolák IV. osztálya számára, írták VIRÁG (SCHÖN) J. és WALTER K. fővárosi tanítók, kemény kötésben . . . . . — 20
Népiskolai számtan IV. rész a népiskolák V. és VI. osztálya számára írták VIRÁG (SCHÖN) JÓZSEF és WALTER K. fővárosi tanítók. Kemény kötésben ára . . . . . — 40
Az egyenletek megfejtése népsz. modorban írta SCHWARZ M. állami tanító a népiskolák V. VI. osztályai és polgári iskolák számára. . . . . — 40

Német nyelven:

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta FLESCHE M. fővárosi tanító I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára . . . . . — 30
Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta FLESCHE M. fővárosi tanító II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben — 30
Az itt elősoroltakon kívül a l a m e n y i iskolakönyvek általam jutányos áron beszerezhetők. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesíttetnek.
Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve